

## Magyar botanikusok határozója a dualizmus utolsó éveiből

Szabó Zoltán: *Határozókulcs a magyar flóra területén működő ama botanikusok felismerésére, akik az Album Kleinianumban ábrázoltattak*

PIFKÓ Dániel

Magyar Természettudományi Múzeum, Növénytár, H-1431 Budapest, Pf. 137; pifko.daniel@nhmus.hu

### An identification key for Hungarian botanists portrayed in *Album Kleinianum* (compiled by Zoltán Szabó)

**Abstract** – In the legacy of Sándor Jávorka deposited in the Hungarian Natural History Museum there is a 12-page typescript entitled “*An identification key for Hungarian botanists portrayed in Album Kleinianum (Budapest, 25 September 1912)*”. It provides accurate descriptions of 50 botanists in the form of an identification key, which was compiled by Zoltán Szabó, a well-known botanist at that time. The most important features of each person are presented in a humorous, basically ironic, funny and witty way. The *Identification key* was prepared for the session no. 178 of the Botanical Section of the Royal Hungarian Natural Science Society, where another botanist, Gyula Klein was congratulated on the 40<sup>th</sup> anniversary of his teaching profession as well as the 20<sup>th</sup> anniversary of his membership in the society. Almost all prominent botanists attended the meeting. This paper presents the *Identification key*, supplied with annotations and photographs.

**Keywords:** archival sources, Botanical Section of the Royal Hungarian Natural Science Society, Gyula Klein, history of botany, humour

**Összefoglalás** – Jávorka Sándornak a Magyar Természettudományi Múzeumban őrzött hagyatékából került elő egy 12 oldalas gépelt kézirat, amelynek címe „*Határozókulcs a magyar flóra területén működő ama botanikusok felismerésére, akik az Album Kleinianumban ábrázoltattak. Budapest 1912. szeptember hó 25.-én*”. A munka ötven botanikus frappáns leírását tartalmazza határozókulcsba szerkesztve. Szövege humoros, a személyek legjellemzőbb tulajdonságait gyakran élcelődő, ironikus hangnemben mutatja be. Szerzője Szabó Zoltán, korának elismert botanikusa volt. A kézirat a Királyi Magyar Természettudományi Társulat Növénytani Szakosztályának 178. ülésén tartott ünnepségre készült, amelynek egyetlen napirendi pontja Klein Gyula üdvözlése volt, tanári működésének 40-edik, szakosztályi tagságának pedig 20-adik évfordulója alkalmából. Az ünnepségen szinte minden jelentős hazai botanikus részt vett, A cikk végén közöljük Szabó Zoltán *Határozójának* szövegét, magyarázó jegyzetekkel és fotókkal kiegészítve.

**Kulcsszavak:** botanikatörténet, forrásközlés, humor, Királyi Magyar Természettudományi Társulat Növénytani Szakosztálya, Klein Gyula

## Bevezetés

A dualizmus utolsó békeéveiből maradt fenn egy kézirat, mely röviden, tömören és szellemesen, határozókulcsba szerkesztve mutatja be a korszak szinte teljes hazai botanikus közösségét. A kéziratnak köszönhetően képet kaphatunk a legjellemzőbb külső és belső tulajdonságairól, megelevenednek azok a kutatók, akik vezető pozícióban dolgoztak, de olyan fiatalok is szerepelnek benne, akiknek tudományos munkája később, a két világháború között teljesedett ki.

A *Határozó* fontos dokumentuma a magyar botanikatörténetnek, de emellett az időszak hangulatát, humorát is jól visszaadja a kézirat, így a művelődés-, kultúra- és mentalitástörténettel foglalkozó kutatók számára is hasznos és szórakoztató olvasmány lehet, ezért jelen cikk végén a teljes szövegét – magyarázó jegyzetekkel együtt – közöljük.

A *Határozóban* szereplő botanikusok életútjáról pontosabb képet kaphatunk PIFKÓ (2018) tanulmányából, amely a korszak felsőoktatási intézményeinek botanikai életét mutatja be.

## Anyag és módszer

A *Határozó* szövegét a Jávorka-hagyatékban megtalált kézirat alapján közöljük, csak a hosszú/rövid magánhangzók írásán változtattunk a mai helyesírásnak megfelelően. A kéziratot jegyzetekkel láttuk el, hogy segítsük megérteni az abban szereplő utalásokat. A személyek életrajzából csak a *Határozó* szempontjából fontos adatokat használtuk fel, az egyes személyek neve mellett azt az állást tüntettük fel, amelyet a kézirat születésekor, 1912-ben betöltöttek.

Munkánk során felhasználtuk a *Magyarország tiszti cím- és névtára*, valamint a *Budapesti Czim- és Lakjegyzék* évente megjelenő kiadványait is.

A határozókulcsot portrékkal, és a tárgyalt „species”-ek bemutatásával egészítettük ki. A botanikusok fotói jelentős részben a Magyar Természettudományi Múzeum könyvtárának gyűjteményéből származnak. Három gyógyszerészről (Augusztin Béla, Deér Endre, Weber Dezső) készült fotót a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumtól kaptuk. Néhány fotó megjelent nekrológokból vagy egyéb kiadványokból származik. Emellett 5 személyről sajnos nem találtunk fotót.

## Eredmények

Jávorka Sándor hagyatékában, melyet a Magyar Természettudományi Múzeum tudománytörténeti gyűjteménye őriz, található egy 12 oldalas géppel írott kézirat, melynek címe *Határozókulcs a magyar flóra területén működő ama botanikusok felismerésére, akik az Album Kleinianumban ábrázoltattak. Budapest 1912. szeptember hó 25.-én*. A munka ötven botanikus, vagy valaha a botanikával kapcsolatban álló személy leírását tartalmazza határozókulcsba szerkesztve.

A *Határozó* Klein Gyula akadémikus, egyetemi tanár és Növénytan Szakosztály-elnök köszöntő ünnepségére készült, melyet 1912. szeptember 25-én tartottak a Növénytan Szakosztály 178. ülésén, melynek egyetlen tárgya Klein Gyula üdvözlése volt tanári működésének 40-edik, szakosztályi tagságának pedig 20-adik évfordulója alkalmából.

Az ülésen Mágocsy-Dietz Sándor, a szakosztály alelnöke köszöntötte Klein Gyulát, majd beszéde végén egy albumot adott át neki: *„Írántad érzett mély érzésünknek látható kifejezést*

is óhajtunk adni ebben az albumban, a melyben tisztelőid arczképét találod.” (ANONYMUS 1912).

Ehhez az albumhoz „mellékletként” készült el a *Határozó*, melyben az eseményen megjelent személyek szerepelnek. Sajnos az album hollétéről nem tudunk, így azt sem tudjuk biztosan, hogy az albummal együtt nyújtották-e át a *Határozót*. A gépelt másolaton lévő pontos dátum, illetve a szövegben található függelék arra utal, hogy a munka kicsivel az ünnepség előtt, vagy inkább azzal egy időben készült el.

A *Határozó* szerzőjeként korábban több bibliográfiában is Ernyey József (1869–1945), a Magyar Természettudományi Múzeum első igazgatója szerepel. Kozocsa Sándor *Magyar könyvészeté*-ben Ernyey Józsefet nevezi meg a mű szerzőjeként, megadva a Jávorka-féle kézírral azonos címet, kiadót ugyan nem tüntetett fel, de szerinte a *Határozó* egy 12 oldalas könyvnyomat, amely Budapesten jelent meg 1912-ben (KOZOCSA 1939). V. Molnár László életrajzi munkájában szintén Ernyey szerzőségével szerepel a mű (V. MOLNÁR 2014). A Jávorka-hagyatékban fennmaradt kézirat tehát egy nyomtatásban is elkészült munka másolata lehetett. Sajnos az eredeti nyomtatott változatot nem sikerült megtalálni, így azt sem tudjuk, mi indokolta, hogy a *Határozó* Ernyey József szerzőségével szerepel a bibliográfiákban. Ernyey egyébként foglalkozott botanikatörténettel, illetve maga is látogatta a Növényteni Szakosztály üléseit, ahol előadásokat is tartott (LENGYEL 1927), arról viszont nincs információnk, hogy az ünnepi ülésen részt vett volna.

Ernyey szerzőségének ellentmond a Magyar Királyi Természettudományi Társulat Növényteni Szakosztályának iratanyagáról fennmaradt lista, melyet a Magyar Természettudományi Múzeum tudománytörténeti gyűjteményében őriznek. A fennmaradt dokumentumban az ünnepséggel kapcsolatos iratok listája is szerepel, mely a következő tételekből állt: „1. Szalóky Róbert beszéde, 2. körlevél, 3. bankett résztvevői, 4. Hauser album számla, 5. Szabó-féle határozókulcs, 6. 8 drb üdvözlő távirat, 7. bankett menü, 8. 12 drb. Üdvözlő levél, 9. Klein Gyula válasza Szalóky beszédére, 10. A Műegyetem ünnepi vacsorája, 11. A szakosztály jegyzőkönyve, 12. Újságcikkek, 13. Moesz Gusztáv kimutatása”. A felsorolásban maga az Album Kleinianum *Hauser album* néven szerepel, ami feltételezésünk szerint azért van így, mert Hauser Samu és Hauser Adolf fényképészek, Népszínház utca 17. szám alatt működő üzletében készült (SZAKÁCS 1997). A listában, amelyet Moesz Gusztáv állított össze az iratokról „Szabó-féle határozókulcs” néven nevezték meg az ünnepségre elkészült *Határozót*.

A Jávorka-hagyatékban található kézirat hátlapján Jávorka Sándor halvány ceruzás kézírása látható: „Szabó Zoltán botanikus határozója”. Mivel Jávorka jelen volt az eseményen, feltehetőleg tisztában volt azzal is, hogy ki volt a munka szerzője. A bibliográfiákban szereplő adatokkal szemben, a *Határozó* készítője tehát nem Ernyey József volt, hanem Szabó Zoltán (1882–1944), a Budapesti Egyetem és az Állatorvosi Főiskola magántanára, aki már fiatalon is elismert botanikusnak, taxonómusnak számított, és aki maga is részt vett az ünnepségen.

## Megvitatás

Klein Gyula szakosztályi ünneplése, melynek alkalmából a *Határozó* készült, igen jeles esemény volt, ennek köszönhető, hogy szinte az összes fontos, növénytantal foglalkozó intézmény vagy tanszék vezetője jelen volt a szakosztály ünnepi ülésén. A távollévőktől beérkezett üdvözlő leveleket és táviratokat Moesz Gusztáv olvasta fel (ANONYMUS 1912).

A tudományegyetemek növényteni tanszékeinek mind a két tanára: Mágocsy-Dietz Sándor (Budapest) és Richter Aladár (Kolozsvar) részt vett az eseményen. A Kertészeti Tanintézet vezetője, Angyal Dezső és az iskola Növényteni Tanszékének tanára, Schilberszky Károly szintén jelen voltak, akárcsak a Bányászati és Erdészeti Főiskola Növényteni Tanszékének vezetője, Kövessi Ferenc. A Nemzeti Múzeum Növényteni Osztályának mind a hat

botanikus rész vett az ünnepségen (Filarszky Nándor, Kümmerle Jenő Béla, Szepesfalvy János, Jávorka Sándor, Timkó György, Moesz Gusztáv), de Istvánfi Gyula, az Ampelológiai Intézet vezetője sem maradt távol. A gyógyszerész szakmát Deér Endre és Wéber Dezső képviselte, illetve a Budapesti Egyetem Növénytanosztékán dolgozó Augusztin Béla. A „legnagyobb hiányzó” Degen Árpád volt, aki a budapesti Vetőmagvizsgáló Állomást vezette, de az intézményt munkatársa, Lengyel Géza képviselte.

Többen eljöttek Klein Gyula korábbi műegyetemi tanársegédei közül is. Részt vett az eseményen Lendl Adolf és ifjabb Entz Géza, akik ekkoriban már inkább zoológiával foglalkoztak, de jelen volt Pályi Sándor is, aki ebben az időben aktív tanár és népművelő volt. Egyetemi tanulmányai után Haerter Ádám is dolgozott a Műegyetemen, de ekkor már a ceglédi gimnáziumban tanított (SZÓNYI 1940). Páter Béla, a kolozsvári gazdasági tanintézet igazgatója szintén a Műegyetem tanársegédeként kezdte a pályáját, akárcsak Hollendonner Ferenc. Jelen volt a Műegyetem akkori adjunktusa, Tuzson János is. Emellett szintén részt vettek az ülésen a Növénytan Szakosztály legaktívabb tagjai.

Azt, hogy a dualizmus korának szinte minden jelentős botanikusa megjelent az eseményen nem volt véletlen. Az ünnepelt Klein Gyula (1844–1915) tevékenysége átívelt az egész korszakon. Ő volt a növénytan első tanára a dualizmus első éveiben alapított Műegyetemen, és az 1891-ben alapított Növénytan Szakosztály első alelnökének is őt választották meg, halála már a dualizmus végét jelentő első világháború alatt következett be. A *Határozó* felfogható tehát, mint egy utolsó vidám „csoportkép” a boldog békeidőkből, a két év múlva bekövetkező világégés előtt, mely a korszakot szinte teljes egészében átívelő tanári pálya megünneplésén készült.

Az első világháború után a Kárpát-medencében dolgozó botanikusok élete jelentősen megváltozott. Bár a háború, szemben a második világháborúval, csak kevés botanikus-életet követelt (Fucskó Mihály), a trianoni békediktátum után többen Magyarország elszakított területein dolgoztak tovább (Nyárády E. Gyula, Margittai Antal, Péterfi Márton, Páter Béla), ami akadálya volt annak, hogy bekapcsolódjanak a Növénytan Szakosztály munkájába. Az első világháború utolsó zavaros éveiben, és az azt követő időszakban a politikai ellentétek is felszínre kerültek. Az ünnepségen részt vevő botanikusok jelentős részének szakmai tevékenysége ebben a politikailag túlfűtött időszakban teljesedett ki, majd sokuk élete a második világháború utolsó tragikus éveiben fejeződött be: Polgár Sándor, Gombocz Endre, Mágócsy-Dietz Sándor, Szabó Zoltán, Kövessy Ferenc, Timkó György.

### Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni Lőkös Lászlónak a cikk készítése során nyújtott segítséget, és Papp Gábornak, a Növénytar könyvtárosának az irodalmazás során nyújtott áldozatos munkáját. Nagy Enikőnek a Magyar Természettudományi Múzeum könyvtárosának és Blahák Eszternek a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum munkatársának, hogy segítettek kikeresni a cikkben szereplő képeket. Szintén a képek keresésében voltak segítségemre az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársai Bogdán Melinda és Borostyániné Rákóczi Mária. Borhidi Attilának és Balogh Lajosnak a kéziratához fűzött tanácsait köszönöm.

### Irodalom

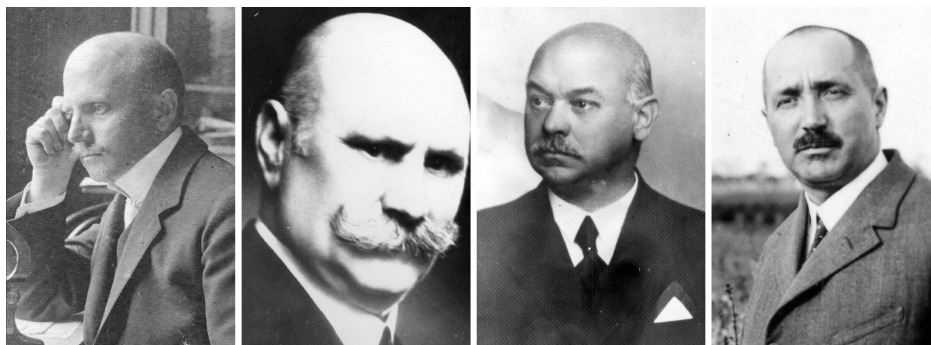
- ANDRASOVSKY J. (1914): *Adatok Galatia és Lycaonia flórájához. (Additamenta ad floram Galaticam et Lycaonicam.)* – Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest.
- ANGHI Cs. (1964): Lendl Adolf emlékezete. – *Állattani Közlemények* 51 (1–4): 3–5.
- ANONYMUS (1907): Társulati ügyek. – *Természettudományi Közöny* 39 (452): 272–278.



- ANONYMUS (1908): A Kir. Magy. Természettud. Társ. növénytani szakosztályának 1908 márczius hó 11-én tartott ülése. – *Magyar Botanikai Lapok* 7 (4–8): 268.
- ANONYMUS (1909): Az 1909 június 9-én tartott ülés. (Sitzung am 9 Juni 1909.). – *Magyar Botanikai Lapok* 8 (5–9): 265.
- ANONYMUS (1910a): Szakosztályi ügyek. – *Botanikai Közlemények* 9 (1): 55–66.
- ANONYMUS (1910b): Hazai botanikai dolgozatok ismertetése. (Referate über ungarische botan. Arbeiten.) – *Magyar Botanikai Lapok* 9 (10–12): 379–402.
- ANONYMUS (1911): Szakosztályi ügyek. – *Botanikai Közlemények* 10 (1–2): 48–58.
- ANONYMUS (1912): Szakosztályi ügyek. – *Botanikai Közlemények* 11 (3–4): 162–166.
- ANONYMUS (1913): Dr. Tuzson János. – *Index Horti Botanici Universitatis Budapestinensis* 4: 5–11.
- BALOGH L. (2002): Gáyer Gyula (1883–1932). – In: KÖBÖLKUTI K. (szerk.), *Szombathelyi tudós tanárok II. Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely*, pp. 63–101.
- BARTHA D. (2009): *Kövessi Ferenc (1875–1895) élete és munkássága*. – Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Sopron.
- BARTÓK K. (szerk.) (2016): *Nyárády Erazmus Gyula emlékezete*. – Kiterion Kiadó, Kolozsvár.
- BEKE M. (1929): Pályi Sándor meghalt. – *Az Est* 20 (238): 8.
- BEZDEK J. (1912): A japán oktatásról. – *Tanáregyleti Közöny* 45: 31–46.
- BEZDEK J. (1913): *A piramisoktól a felhőkarcolókhoz*. – Váci Múzeum Egylet, Vác.
- BOGSCH S. (1937): Kubacska András Dr. – In: KOCH I.: *A Budapesti Evangélikus Gimnázium értesítője az 1936/37. iskolai évről*. Budapest, pp. 14–19.
- DEGEN Á. (1932): Megemlékezés Istvánffi Gyuláról. – *Botanikai Közlemények* 29: 12–22.
- DOBY G. (1910): Cukor-, papiros- és szeszgyártás tengeriből. – *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közönlönye* 44 (11): 245–247.
- DOBY G. (1911): Az oxidázokról. – *Természettudományi közöny* 43 (523): 156.
- DOBY G. (1912): A tengeri (*Zea mays*) női virágzatának oxydasái. – *Mathematikai és természettudományi értesítő* 30 (2): 324–339.
- DOMÁN I. (1986): Emlékezés Haerter Ádámra. – *Békés Megyei Népújság* 41 (287): 7.
- ENTZ G. (1941): In memóriam Aladári Scherffel. (Lebenslauf von Prof. A. Scherffel.) – *A Magyar Biológiai Kutatóintézet Munkái* 13: 1–10.
- FARKAS Z. & LÁZÁR L. (szerk.) (2010): *Páter Béla emlékezete*. – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.
- FILARSZKY N. (1911): *Növénymorphologia*. – Franklin-Társulat, Budapest.
- FÜCSKÓ M. (1912): A burgonya hipertrofiás szövetei. – *Botanikai Közlemények* 11 (1): 14–29.
- GYÖRFFY I. (1924): Péterfi Márton. 1875. II. 1. – 1922. I. 30. – *Botanikai Közlemények* 20 (4–6): 117–128.
- GYÚRÓ F. (1978): Angyal Dezső élete és munkássága. – *Agrártudományi Közlemények* 37: 489–499.
- HOLLENDONNER F. (1912): A *Biota orientalis* Endl. és *Thuja occidentalis* L. fájának hisztológiai megkülönböztetése. – *Botanikai közlemények* 11 (2): 45–57.
- HONTI J. (2014): A Széchenyi sétány egykor. – *Balatonfüredi Napló* 14 (1): 5.
- HUSZ B. (1938): Dr. Schilberszky Károly emlékezete (1863–1935). (Karl F. Schilberszky.) – *Botanikai Közlemények* 35 (1–2): 1–14.
- JÁVORKA S. (1941): Dalmady Zoltán Dr. – In: BARTHA I. & FÖRSTER R. (szerk.): *A Kis Akadémia negyvenkét esztendeje az ezredik előadásig 1899–1941*. Kis Akadémia, Budapest, pp. 282–284.
- JÁVORKA S. (1947): Gombocz Endre emlékezete. – *Botanikai Közlemények* 44: 1–8.
- KÁRPÁTI Z. (1962): Wagner János emlékezete. (Erinnerung an J. Wagner.) – *Botanikai Közlemények* 49 (1–4): 5–18.
- KOZOCSA S. (1939): *Magyar könyvészet: 1911–1920, I. kötet A–K*. – Kir. M. Egyetemi Nyomda, Budapest.
- LENGYEL G. (1927): Visszapillantás a Szakosztály háromszáz ülésére. – *Botanikai Közlemények* 24 (3–4): 82–91.
- MOESZ G. (1907): Adatok az *Aldrovanda vesiculosa* L. ismeretéhez. – *Annales Musei Nationali Hungarici* 5: 323–399.
- MOESZ G. (1936): Gróf Ambrózy-Migazzi István dr. emlékezete. (Erinnerung an den Grafen Dr. Stephan Ambrózy-Migazzi.) – *Botanikai Közlemények* 33 (1–6): 78–83.
- MOESZ G. (1941): Hollós László emlékezete 1859–1940. (Erinnerung an L. Hollós.) – *Botanikai Közlemények* 38 (3–4): 101–118.
- MOESZ G. (1943): Filarszky Nándor emlékezete. (Erinnerung an N. Filarszky.) – *Botanikai Közlemények* 40 (3–4): 147–169.

- NYÁRÁDY E. Gy. (1941): *Kolozsvár es környékének flórája*. – Erdélyi Nemzeti Múzeum Növénytára, Kolozsvár.
- PAÁL Á. (1911): A légritkítás hatása a geotropikus ingerfolyamatra. – *Botanikai Közlemények* 10 (3–4): 59–88.
- PIFKÓ D. (2018): Botanikai élet a dualizmus kori Magyarországon (1867–1918) I. A felsőfokú oktatás fejlődése és annak hatása a hazai botanikára. (An overview on Hungarian botany in the dualistic era (1867–1918) I. Development of the higher education and its effect on the Hungarian botany.) – *Botanikai Közlemények* 105 (2): 179–222.
- RICHTER A. (1904, 1905): *Egy magyar természetbúvár úti naplójából 1–2 kötet*. – Stein, Kolozsvár.
- SZABÓ L. Gy. (2015): A magyar gyógynövénykutatás kiemelkedő alakjai. Visszatekintés a Gyógynövény Kutató Intézet centenáriuma alkalmából. I. rész. – *Gyógyszerészet* 59: 24–33.
- SZABÓ Z. (1911): A *Knautia* génusz monographiája. (Monographia gen. "Knautia".) – *Mathematikai és Természettudományi Közlemények* 31 (1): 1–436.
- SZAKÁCS M. (1997): *Fényképezés és fényképezőműtermek Magyarországon (1840–1945)*. – Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest.
- SZŐNYI S. (1940): Haerter Ádám – In: SZELECZKY M. (szerk.), *A ceglédi M. Kir. Állami Kossuth-Gimnázium évkönyve az 1939-40*. Ceglédi Kossuth Gimnázium, Cegléd, pp. 11–12.
- SZTANKOVITS R. (1912): A hazai *Carpinus*ok levelének és termésének histológiája. (Anatomie der Blätter u. Früchte der ung. *Carpinus*-Arten.) – *Botanikai Közlemények* 11 (1): 1–13.
- TOMEK J. (1919): A paprika élénk vörös színének megtartása. – *Természettudományi Közöny* 51 (713–714): 61.
- TUZSON J. (1911): *Rendszeres növénytan I. Általános rész és a virágtalan növények*. – Hornyánszky Viktor Cs. és Kir. Udvari Könyvnyomdája, Budapest.
- TUZSON J. (1913): Utazásom az orosz pusztákon. – *Természettudományi Közöny* 45 (586): 689–712.
- TUZSON J. (1926): *Rendszeres növénytan II. kötet. Virágos növények*. – Szerző és Hornyánszky Viktor R.-T., Budapest.
- V. MOLNÁR L. (2014): *Ernyey József életműve*. – MATI, Piliscsaba.
- WEBER D. (1908): Adatok néhány növénycsalád termésének és magjának anatómiájához. – *Növényzeti Közlemények* 7 (5): 228–233.
- ZBORAY B. (1985): Dr. Weber Dezső (1883–1952). – *Gyógyszerészet* 29: 227–228.

Beérkezett / received: 2018. 09. 18. • Elfogadva / accepted: 2018. 10. 25.



Szurák János

Kubacska András

Gombocz Endre

Gáyer Gyula

**Szabó Zoltán: Határozókulcs a magyar flóra területén működő ama botanikusok felismerésére, akik az „Album Kleinianumban”-ban ábrázoltattak**

- 1a** Az alsó állkapocs mindig, vagy legalább vasárnap csupasz, sima /: Imberbes<sup>1</sup> :/ ..... **2**
- 1b** Az alsó állkapocs szőrös vagy bozontos /: Barbat<sup>2</sup> :/ ..... **37**
- 2a** A fejtető teljesen, vagy hovatovább sima, fénylő, néha helyenkint szőrös, de csakhamar lekopaszodó ..... **3**
- 2b** A fejtető szőrös vagy sörényes ..... **7**
- 3a** A fejtető teljesen kopasz, fényes, ragyogó ..... **4**
- 3b** A fejtető helyenkint szőrösödő vagy rákefált szőrű ..... **5**
- 4a** Termete alacsony, oldalszakálla nincs, bajusza rövid, szőke, lekonyuló, vasárnap elálló. A legrosszabb viccre is hangosan kacag. Izgatásra nekivörösödik és heves gesztusok között ordít. Polygam. .... **Szurák János**<sup>3</sup>
- 4b** Termete magas, kis oldalszakálla van, bajusza hosszú, barna, „es ist erreicht”<sup>4</sup>. Illendően nevet, sohasem ordít csak beszél, ezt is nagy ritkán, de akkor nem lehet kivárni a végét. Monogam<sup>5</sup>. .... **Kubacska András**<sup>6</sup>
- 5a** A fejtetőt itt-ott néhány hajszál fedi, a mely simára lekefélve végig fekszik a fejtetőn, de így sem sikerül elfednie a tar koponyát, a melyről két oldalt mereven elálló görbe függelékek, u.n. fülek merednek szét. Hetenkint felfedez egy-egy hajdani korszakalkotó botanikust. A botanikusok történészek, a történészek botanikusnak tartják ..... **Gombocz Endre**<sup>7</sup>
- 5b** A fejtetőt helyenkint rövid apró szőrök fedik ..... **6**
- 6a** Szőrözete barna, az orra alatti szőröcsomó vastkos, telt, felálló. A dunántúli dombos vidéken fordul elő szőrványosan<sup>8</sup>, a fővárosban senki sem találta ..... **Gáyer Gyula**<sup>9</sup>

<sup>1</sup> Szakáll nélküliek (latin).

<sup>2</sup> Szakállasok (latin).

<sup>3</sup> Szepesfalvy (Szurák) János (1882–1959) a Nemzeti Múzeum Növénytani Osztályának mohásza, 1925-től Szepesfalvyra magyarosított.

<sup>4</sup> Jellegzetesen felfelé álló bajusz. Utalás II. Vilmos német császár bajuszára, és a császár borbélyára, Francois Haby bajuszkenőcsére, melynek „es ist erreicht” volt a neve.

<sup>5</sup> Harminc éves korában, 1901-ben feleségül vette Fellner Etelkát, akivel boldog, harmonikus családi életet élt (BOGSCH 1937).

<sup>6</sup> Kubacska András (1871–1942) a budapesti Fasori Evangélikus Gimnázium természetrajz–földrajz tanára.

<sup>7</sup> Gombocz Endre (1882–1945) a Veres Pálné Leánygimnázium tanára, 1903-tól jelentek meg cikkei botanikatörténeti témában (JÁVORKA 1947).

<sup>8</sup> 1906-tól ügyvédjelölt Celldömölkön, 1909-től a komáromi törvényszéken joggyakornok, majd 1911-től a vasvári királyi járásbíróság jegyzője.

<sup>9</sup> Gáyer Gyula (1873–1947) a vasvári királyi járásbíróság jegyzője (BALOGH 2002).



Deér Endre    Andrasovszky József    Szabó Zoltán    Polgár Sándor    Kümmerle J. Béla

- 6b** Szőrözete szürkésfehér, az orra alatti szőrcomó rövid, nyírott, haja majdnem egészen fehér, a miért egyszer elnökölt a szakosztályban<sup>10</sup>. Télen a Ferenc<sup>11</sup> és Józsefvárosban<sup>12</sup> nyáron a Balaton<sup>13</sup> mellett van elterjedve ..... **Deér Endre<sup>14</sup>**
- 7a** A fej szőrözete rövidebb, felálló ..... **8**
- 7b** A fej szőrözete hosszabb, odasimuló ..... **19**
- 8a** A fejszőrözete téglavörös, az orra alatt kissé vörösen pelyhesedő, egyszer előfordult Kisázsziában<sup>15</sup> is ..... **Andrasovszky József<sup>16</sup>**
- 8b** A fejszőrözete másszínű ..... **9**
- 9a** Bajusza nyírott, füle elálló ..... **10**
- 9b** Bajusszőrei hosszúak, füle nem elálló ..... **12**
- 10a** Képe ráncos, orra egyenes savanyúképű, háta görbe. Rájött, hogy a Knautiáknak hét bőre van és ezt mind külön lehet lehúzni és kiadatni<sup>17</sup> ..... **Szabó Zoltán<sup>18</sup>**
- 10b** Képe nem vagy alig ráncos, orra görbe ..... **11**
- 11a** Nyaka rövid gallérjánál rövidebb, feje gömbölyű, orrán üvegezett csiptetőt hord, fogai messziről is jól láthatóak, fehérek ..... **Polgár Sándor<sup>19</sup>**
- 11b** Nyaka megnyúlt, gallérjából kiemelkedő, feje hosszúkás, csiptetőt hord, beszéd közben majdhogya le nem nyeli a fejét, hozzászól a tárgyhoz akár kell, akár nem ..... **Kümmerle Jenő Béla<sup>20</sup>**
- 12a** Es ist erreicht<sup>21</sup> ..... **13**
- 12b** Es ist nicht erreicht ..... **14**

<sup>10</sup> A Növénytani Szakosztály 1910. február 9-én tartott 153. ülésén Klein Gyula a tisztújítás ideje alatt átadta az elnöki pozíciót a korelnöknek, Deér Endrének (ANONYMUS 1910a).

<sup>11</sup> Híres patikája a „Jó Pásztorhoz” Bp. Ráday utca 11–13. szám alatt a Ferencvárosban volt a *Budapesti Czim- és Lakjegyzék* alapján.

<sup>12</sup> Lakása Bp. VIII. ker. Józsefvárosban, az Üllői út 16/a-ban, majd 1913-tól már Bp. IX. ker. Ráday utca 26-ban volt a *Budapesti Czim- és Lakjegyzék* alapján.

<sup>13</sup> Deér Endre és családja a nyarat általában a Balatonnál töltötte, Balatonfüreden a Széchenyi sétánynál volt telke, melyre házat akart építeni (HONTI 2014).

<sup>14</sup> Deér Endre (1865–1938) gyógyszerész.

<sup>15</sup> Egyetemista korában 1911-ben járt Kis-Ázsziában (ANDRASOVSKY 1914).

<sup>16</sup> Andrasovszky József (1889–1943) az Ampelológiai Intézet munkatársa.

<sup>17</sup> A Dipsacaceae család és a *Knautia* nemzetség specialistája megírta a *Knautia* nemzetség monográfiáját (SZABÓ 1911), azt megelőzően 8 cikkben számolt be a nemzetség vizsgálatával kapcsolatos eredményeiről.

<sup>18</sup> Szabó Zoltán (1882–1944) az Állatorvosi Főiskola és a Budapesti Egyetem magántanára.

<sup>19</sup> Polgár Sándor (1876–1944) a Győri Állami Főreáliskola tanára.

<sup>20</sup> Kümmerle Jenő Béla (1876–1931) a Nemzeti Múzeum Növénytani Osztályának munkatársa.

<sup>21</sup> lásd: 4b



Schilberszky Károly

Páter Béla

Richter Aladár

Jávorka Sándor

- 13a** Feje kerekded, oldalszakála majdnem a füle tövéig ér, rövid, serteszerű; mindenben a görbét, összenőttet, duplát keresi és erről előad<sup>22</sup>. Elterjedése a Gellérthegy déli lejtője<sup>23</sup> és a tétényi plátó<sup>24</sup>, de inkább az utóbbi ..... **Schilberszky Károly**<sup>25</sup>
- 13b** Feje hosszúkas, oldalszakállát a halántékról lelógó szőrcsomó helyettesíti. Felfedezte a növények gyógyerejét és erről ír, ír, ír. Rájött, hogy a gyógynövények kertben magról nevelhetők<sup>26</sup>. Elterjedése Erdély középső része, különösen Kolozsvár és Monostor ..... **Páter Béla**<sup>27</sup>
- 14a** Bajusza vasárnap és fényképezéskor zsíros anyagtól összeálló, hegyes, pödrött. Miközben bejárta a világot felfedezte az európai múzeumokat<sup>28</sup> és a világ közepét Kolozsvárra<sup>29</sup> helyezte át. Ő indította meg a természeti ritkaságok megóvását hazánkban, mikor is azokat szekérszámra megmenti<sup>30</sup> ..... **Richter Aladár**<sup>31</sup>
- 14b** Bajusza sohasincsen kipödörve ..... **15**
- 15a** Fejszőrei szőkék ..... **16**
- 15b** Fejszőrei barnák ..... **18**
- 16a** Az orra alatt összevisszakuszált hosszabb serték lógnak vagy merednek, álla rendesen sertéktől érdes, képe rendezetlen. Ritkán beszél, de ekkor is ember legyen a ki megérti. Előadáskor rendesen háttal áll a közönség felé és úgy mormogja el az üres táblán mutogatva mondókáját<sup>32</sup> ..... **Jávorka Sándor**<sup>33</sup>
- 16b** Az orra alatt rendezett tömör szőrözet díszeleg, álla sima, csupasz ..... **17**

<sup>22</sup> A teratológia volt az egyik fő kutatási témája, 1904-től a növényteratológia és -patológia magántanára volt a Budapesti Egyetemen.

<sup>23</sup> 1894-től a Kertészeti Tanintézet növénytanészékének tanára, mely már akkor a Gellért-hegy déli oldalán működött.

<sup>24</sup> Tétényi otthonában érezte jól magát nyáron, ahol gyümölcsfái és kedves növényei fejlődésében gyönyörködhetett (HUSZ 1938).

<sup>25</sup> Schilberszky Károly (1863–1935) a Budapesti Kertészeti Tanintézet növénytan-tanára.

<sup>26</sup> 1904-ben Kolozsváron megszervezte a világ legelső gyógynövény-kísérleti állomását, melyet 1931-ig igazgatott (FARKAS & LÁZÁR 2010).

<sup>27</sup> Páter Béla (1860–1938) 1893-tól a kolozsmonostori gazdasági iskolában tanított, 1910-től az iskola igazgatója, 1907-től a Kolozsvári Egyetem magántanára.

<sup>28</sup> Richter Aladár számos külföldi botanikai intézményt meglátogatott, tapasztalatait kétkötetes könyvében írta meg (RICHTER 1904, 1905).

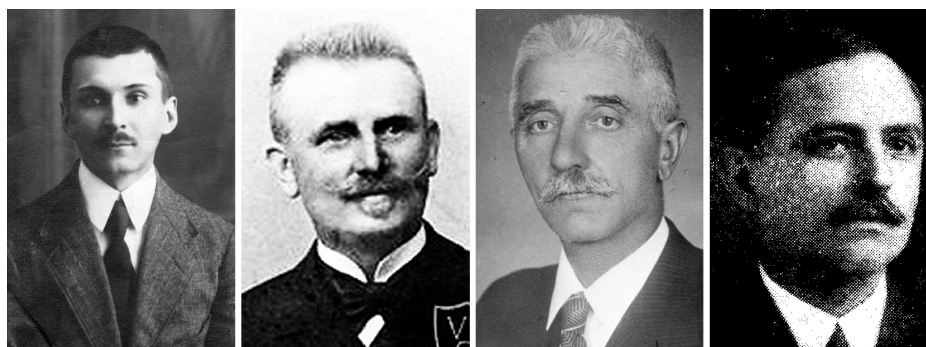
<sup>29</sup> Richter 1899-től 1913-ig a Kolozsvári Növénytanészék vezetője volt, külföldi tapasztalatai alapján nagy tervekkel vágott neki a tanszéki növénygyűjtemény fejlesztésének (NYÁRÁDY 1941).

<sup>30</sup> A Kolozsvári Egyetem herbáriuma számára, tanítványaival együtt jelentős herbáriumi anyagot gyűjtött (NYÁRÁDY 1941).

<sup>31</sup> Richter Aladár (1868–1927) a Kolozsvári Egyetem Növénytanészékének tanára.

<sup>32</sup> JÁVORKA (1941) maga is elismerte, hogy nem a legjobb előadó.

<sup>33</sup> Jávorka Sándor (1883–1961) a Nemzeti Múzeum Növénytani Osztályának munkatársa.



Lendl Adolf

Pályi Sándor

Tuzson János

Bezdek József

- 17a** Termete alacsony, arca beesett. A kezeibe került állatokat vagy kitömi kóccal<sup>34</sup> vagy szabadjára ereszti az u.n. állatkertben, ahol azt az újítást hozta be, hogy az emberek ülnek a Gundl<sup>35</sup> nevű ketrecben és a vadállatok kószálnak szabadon ..... **Lendl Adolf**<sup>36</sup>
- 17b** Termete magas, arca telt. Folyton szabadokat és előad<sup>37</sup>. Az iskolában azt az újítást hozta be, hogy a gyerekek nem felelnek és ő se magyaráz ..... **Pályi Sándor**<sup>38</sup>
- 18a** Oldalszakállja nincs, nyaka gallérjából hosszan kiálló, bajusza tömör. Japánban sose volt, a magyar pusztát az orosz steppéken tanulmányozza<sup>39</sup>, amit ázsiai expedíciónak nevez. Mindent feljegyez és mindent elfelejt, az asztalt telerakja papirossal, amelyek 2568 előmunkálatot és megbízást rejtnek magukban. Jelenleg minden idejét egyetlen nagy munkája a rendszeres növénytan<sup>40</sup> kézikönyve, az *Arabisek*, *Fritillariak*, stb. stb. fejlődéstörténeti monographiája<sup>41</sup>, a magyar flóra növényföldrajza, a nagy Alföld kutatása<sup>42</sup>, a magyar dendrológia, a magyar fosszilis növények leírása<sup>43</sup>, az orosz steppék növényzete stb. stb. foglalja le, közben tanár itt, tanár ott<sup>44</sup> és felettünk csattogtatja szerkesztői ollóját<sup>45</sup> .. **Tuzson János**<sup>46</sup>
- 18b** Oldalszakállja van, nyakát magas gallér borítja, bajusza kisebb, már Japánban is volt, megerősítette az előző kutató véleményét pedagógiai szempontból<sup>47</sup>, amely szerint oda is lehet menni és vissza is lehet jönni ..... **Bezdek József**<sup>48</sup>

<sup>34</sup> 1890-től 1894-ig múzeumi segédőr volt a Nemzeti Múzeum állattárában, majd nyilvános állattani laboratóriumot és tanszerkészítő intézetet alapított. Utazásain a Magyar Nemzeti Múzeum számára is sok anyagot gyűjtött.

<sup>35</sup> Az állatkert mellett mai napig működő étterem 1910-ben került a Gundel család birtokába.

<sup>36</sup> Lendl Adolf (1862–1943) részt vett a Budapesti Állat- és Növénykert újjászervezésében. 1911-ben az intézmény igazgatója lett. Ő volt a modern budapesti állatkert megalkotója (ANGHI 1964).

<sup>37</sup> 1893-ban alapítója a Szabad Líceumnak, melynek célja, hogy sorozatos előadásokat szervezzen, hogy az érdeklődők tudományos és művészeti ismereteiket gyarapíthassák és fejleszthessék (BEKE 1929).

<sup>38</sup> Pályi (Pavlicsek) Sándor (1859–1929) budapesti főgimnáziumi tanár.

<sup>39</sup> Az Alföld növényföldrajzi kutatásával kapcsolatban 1912-ben a dél-oroszországi sztyepp régióba látogatott (TUZSON 1913).

<sup>40</sup> Növénytan-tankönyvet is írt (TUZSON 1911, 1926).

<sup>41</sup> Több rendszertani dolgozata is megjelent a *Potentilla*, *Daphne*, *Arabis*, *Fritillaria* nemzetségekről.

<sup>42</sup> A Magyar Földrajzi Társaság támogatásával és Kiss József tanársegéd segítségével a Nyírség növényzetét vizsgálta (ANONYMUS 1940).

<sup>43</sup> Számos publikációja jelent meg a fosszilis flóráról.

<sup>44</sup> 1905-től a műegyetemi állásával párhuzamosan a Budapesti Egyetem növényhisztológia magántanára, majd 1909-től a növényrendszertan megbízott előadója volt.

<sup>45</sup> Szerkesztette a Botanikai Közleményeket, és előzményét, a Növénytani Közleményeket (1902–1908).

<sup>46</sup> Tuzson János (1870–1943) a Műegyetem növénytan-székének adjunktusa.

<sup>47</sup> 1911-ben járt Japánban, ahol növényeket is gyűjtött, az ország oktatási rendszeréről cikkeiben (BEZDEK 1912) és könyvében (BEZDEK 1913) számolt be.

<sup>48</sup> Bezdek József (?–?) a X. kerületi Kőbányai Állami Gimnázium földrajz-teremtájszaktanára.



Györfly István

Wagner János

Szalóky Róbert

Moesz Gusztáv

Kupcsok Samu

- 19a** A fej szőrzete sörényes, szálai hátul a gallérig lógnak. Üvegen keresztül nézi a világot, a mely mohákból áll. Szekérszám közli az új termőhelyeket a nagy emberek halála és születése napján. A világ legalázatosabbja ..... **Györfly István**<sup>49</sup>
- 19b** A fej szőrzete rövidebb ..... **20**
- 20a** A fej tetején a szőrözlet gyéresedik, már nem soká tart ..... **21**
- 20b** A fej még tömör, vaskos szőrözettel fedett ..... **23**
- 21a** Szőrei deresek, fehérek, bár arca piros, üde. Kisütötte, hogy hazánkban több *Centaurea* faj van mint az egész világon és ezek is összeporzódtak, hogy más se ismeri ki őket mint ..... **Wagner János**<sup>50</sup>
- 21b** Szőrei még nem deresek a tudomány mai állása szerint ..... **22**
- 22a** Bajusza kicsiny, sötétszínű, feje nyúlt, szögletes, szeme üvegtelen, kifejezése ünnepélyes; ő fedezte fel hogy a róth magyarul ..... **Szalóky Róbert**<sup>51</sup>
- 22b** Bajusza nagyobb, világosabb, feje kerek, arca piros, szeme üvegezett, kifejezése jovialis; Szakosztályi ügyek címen folytatólagos előadást tart, vezeti a jegyzőkönyvet<sup>52</sup>. Vacsorákra a hóna alatt nagy zöld könyvet cipel tekintélye kedviért. Éjszakánként összeálmodott dolgokat lepingál és mint gombákat ad be a szakosztálynak ..... **Moesz Gusztáv**<sup>53</sup>
- 23a** Szőrözete világos, szőke ..... **24**
- 23b** Szőrözete sötétebb vagy barna ..... **27**
- 24a** A fejtető szőrözete középen választékkal, a szőrözlet innen jobbra és balra hajlik. Felfedezte, hogy egy-egy szederbokron 100–200 faj is megkülönböztethető, sőt a levél alsó és felső fele, színe és fonáka más-más fajhoz tartozik ..... **Kupcsok Samu**<sup>54</sup>
- 24b** A fejtető szőrözete oldalsó választékkal ..... **25**
- 25a** A fejtető szőrözetének választéka jobboldalon van. Hajzat rendezett, szabályos. A főváros tápszerhamisító üzemének szakértő előmozdítója<sup>55</sup>, ugyanott mint zuzmáoszt<sup>56</sup> vegyészként alkalmazták a paprika mikroszkópi elemzésére<sup>57</sup> ..... **Tomek János**
- 25b** A fejtető szőrözetének választéka baloldalon van ..... **26**

<sup>49</sup> Györfly István (1880–1959) középiskolai tanár Lócsén. Ebben az időszakban elsősorban a Tátrából és Erdélyből közölt új mohaadatokat.

<sup>50</sup> Wagner János (1870–1955) a VI. kerületi Felsőerdősori Nőképző Intézet igazgatója. A *Centaurea* nemzetség hazai monográfiusa, számos fajt és hibrid eredetű alakot írt le (KÁRPÁTI 1962).

<sup>51</sup> Szalóky (Roth) Róbert (1873–1927) a budai főgimnázium tanára, Rothról magyarosította a nevét.

<sup>52</sup> A Növényzeti Szakosztály jegyzője volt (1908–13).

<sup>53</sup> Moesz Gusztáv (1873–1946) a Magyar Nemzeti Múzeum Növényzeti Osztályának gombásza.

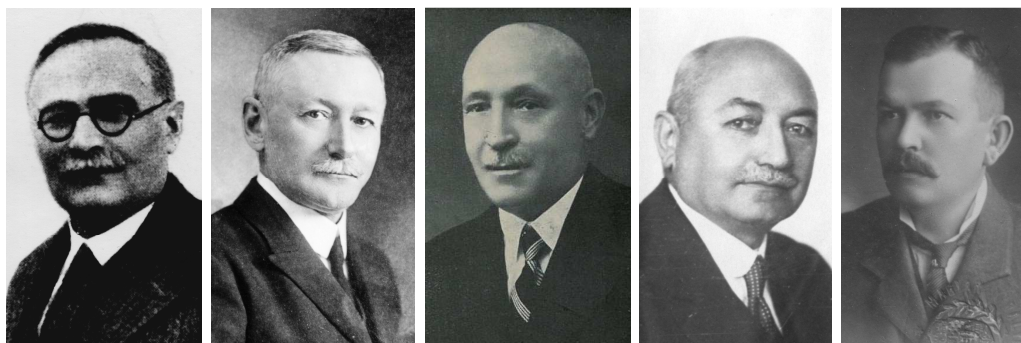
<sup>54</sup> Kupcsok Samu (1850–1914) bakabányai tanító, több mint 180 *Rubus* taxont írt le.

<sup>55</sup> Tomek János (1879–1956) 1907-től a Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézetben helyezkedett el, melynek egyik fő feladata volt, hogy kiszűrje a hamisított tápszerkeket a forgalomból.

<sup>56</sup> Kezdetben zuzmókkal foglalkozott (ANONYMUS 1910b).

<sup>57</sup> cf. TOMÉK (1919)





Hollendonner  
Ferenc

Thaisz Lajos

Haerter Ádám

Kövessy Ferenc

Péterfi Márton

- 26a** Bajusza hatalmas, tápfellevő üregét is befedi, arca kerek, állkapcsai gallérjánál szélesebbek, mindig szemüveggel jár. Bebizonyította, amit régen tudunk, hogy a *Biota* nem *Thuja* és az *orientalis* nem *occidentalis*<sup>58</sup>. Olyan képet vág mintha semmit se tudna ..... **Hollendonner Ferenc**<sup>59</sup>
- 26b** Bajusza rövidebb, tápfellevő üregét nem fedi be, arca nyúlt, állkapcsa gallérjánál nem vagy alig szélesebb, néha cvikkert használ és ezzel vadászik lóháton a locus classicusokra<sup>60</sup>. Gazdag tapasztalatai révén miniszternek referál a jó és a rossz legelőkről, mert ő fedezte fel, hogy a növényevő állatok füvet esznek tekintettel a pontos határozásra és prioritásra. Olyan képet vág, mintha mindent tudna ..... **Thaisz Lajos**<sup>61</sup>
- 27a** A fej szőrözetén nincs határozott választék, a homlok kétoldalt a fejtető közepéig ér ..... **28**
- 27b** A fej szőrözetén választék van ..... **29**
- 28a** Bajusza hosszú, pödrött, sohasem hall róla az ember ..... **Haerter Ádám**<sup>62</sup>
- 28b** Bajusza nyírott, mindig hall róla az ember. A felső mathesis segélyével konstatálta, hogy a fák minél öregebbek, annál nagyobbak és vastagabbak ..... **Kövessy Ferenc**<sup>63</sup>
- 29a** Bajusza hosszabb, szőrei kétoldal felé nézők ..... **30**
- 29b** Bajusza nyírt, szőrei előre vagy lefelé nézők ..... **32**
- 30a** Bajusza kétoldalfelé lapul. Elterjedése hazánk keleti része, ahol az északi Győrfyft helyettesíti a mohászatban ..... **Péterfi Márton**<sup>64</sup>
- 30b** Bajusza pödrött ..... **31**

<sup>58</sup> cf. HOLLENDONNER (1912)

<sup>59</sup> Hollendonner Ferenc (1882–1935) a Műegyetem Növénytanszékének tanársegéde.

<sup>60</sup> Hivatali munkája mellett aktívan kapcsolódott be a magyar flórakutatásba is.

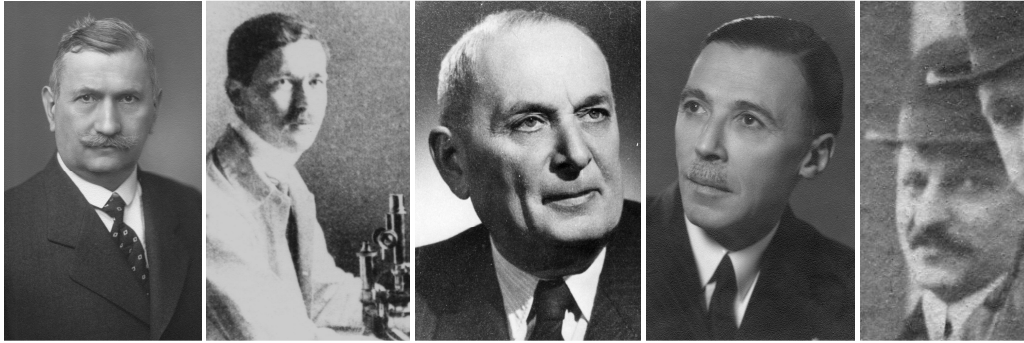
<sup>61</sup> Thaisz Lajos (1867–1937) 1910-től a Földművelésügyi Minisztériumban volt a rét- és legelőgazdálkodási ügyek vezetője.

<sup>62</sup> Haerter Ádám (1886–1946) a Budapesti Egyetem befejezése után, egy rövid ideig a Műegyetemen dolgozott, majd 1904-től (?) a zalaegerszegi állami főgimnáziumban, ezután 1911-től a ceglédi gimnáziumban tanított (DOMÁN 1986, SZÖNYI 1940).

<sup>63</sup> Kövessy Ferenc (1875–1945) a Bányászati és Erdészeti Főiskola Növénytani Tanszékének tanára. Számos cikke jelent meg a fák növekedéséről, melyekben matematikai törvényszerűségek alapján próbálta leírni a jelenséget (BARTHA 2009).

<sup>64</sup> Péterfi Márton (1875–1922) segédőr az Erdélyi Múzeum növénytani osztályán, mely ekkor a Kolozsvári Egyetem keretein belül működött. Elsősorban mint mohász volt ismert (GYÓRFFY 1924).





Augustin Béla

Fucskó Mihály

Lengyel Géza

Weber Dezső

Timkó György

- 31a** Pocakos, oldalszakálla van, képe kerek. Beszéd közben balkezét a balfüle mögé tartja, jobbkezelével a mellényit vakarja. A gyógyszerészek között botanikai szakértő<sup>65</sup>, a botanikusok között pedig kémikus<sup>66</sup>. Igen gazdag citátumai alapján feldolgozta a paprikát<sup>67</sup> a mely szóra arca kerekképűvé válik ..... **Augustin Béla**
- 31b** Nem pocakos, oldalszakálla nincs, képe nyúlt, különösen előadásai után, a melyekben a növények alakbeli tulajdonságainak alkalmazkodását a megfigyelő elméleti állapotához meggyőző bizonyítékokkal derítette fel ..... **Fehér Jenő**<sup>68</sup>
- 32a** Orra krumpliszerű, miértis állandóan a krumplival foglalkozik, amelyről azt a felfedezést tette, hogy a legnagyobb pipafüstben is kisarjadzik ha akar, és arra görbül a szára amerre akar, nedvesen elrothad, szárazon kiszárad ..... **Fucskó Mihály**<sup>69</sup>
- 32b** Orra éles metszésű ..... **33**
- 33a** Tokája nincs ..... **34**
- 33b** Tokája van, arca piros pozsgás, gömbölyű, minden növényt hasból megismer, ha ő beszél, más szóhoz nem jut, és még hozzá mindig az ember lábára lép és mindent kétszer mond kétszer mond<sup>70</sup> ..... **Lengyel Géza**<sup>71</sup>
- 34a** Homloka alacsony, arca piros, szűzies miért is szakosztályi szűzbeszédénél tovább még nem vitte<sup>72</sup> ..... **Weber Dezső**<sup>73</sup>
- 34b** Homloka magas, arca halvány ..... **35**
- 35a** A fej sörénye hátrafésült, vaskos. Rájött, hogy az ethnográfia nem művelhető az iparcarnokban<sup>74</sup>, miért annak zuzmológiai ágához fogott ..... **Timkó György**<sup>75</sup>
- 35b** A fej sörénye oldalra fésült ..... **36**

<sup>65</sup> Augustin Béla (1877–1954) a Budapesti Egyetemen végzett gyógyszerész szakon 1899-ben, 10 évig ugyanitt tanársegédként a gyógyszerészhallgatóknak oktatott növénytant (SZABÓ 2015).

<sup>66</sup> Számos cikke jelent meg, melyben növények kémiai összetételével foglalkozott.

<sup>67</sup> Disszertációját a paprikatermés szövettana témakörében írta, ezen kívül is számos cikke jelent meg a paprikáról.

<sup>68</sup> Fehér Jenő (?-?) gimnáziumi tanárnak számos cikke jelent meg virágzásbiológiával kapcsolatban, s behatóan foglalkozott a rendellenes virágokkal.

<sup>69</sup> Fucskó Mihály (1885–1914) a selmecbányai evangélikus líceum tanára. *A burgonya hipertrófiás szövetei* címen jelent meg dolgozata (FUCSKÓ 1912).

<sup>70</sup> Karinthy Frigyes *Így írtok ti* című könyve 1912 év elején jelent meg. Az ebben olvasható Ady-paródiára utal (Hady Endre: A Törpe-fejűek): „Hát maga megbolondult, / Hogy mindent kétszer mond, kétszer mond?”

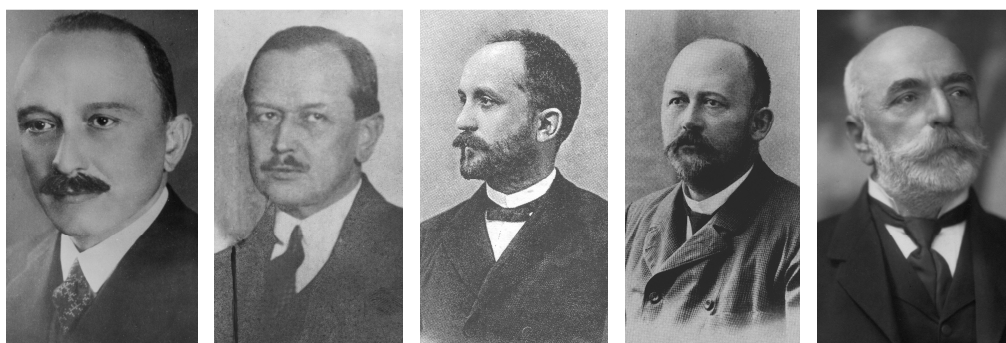
<sup>71</sup> Lengyel Géza (1884–1965) a budapesti Vetőmagvizsgáló Állomás munkatársa.

<sup>72</sup> 1908. március 11-én tartotta első és egyben utolsó előadását a Növénytan Szakosztályban (ANONYMUS 1908), termés- és maganatómiai közleménye jelent meg (WEBER 1908).

<sup>73</sup> Weber Dezső (1883–1952) gyógyszerész Deér Endre Ráday utcai patikájában (ZBORAY 1985).

<sup>74</sup> Az egyetem után 1902-től a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályán dolgozott, amely 1906-tól 1924-ig a városligeti Iparcarnokban volt elhelyezve.

<sup>75</sup> Timkó György (1881–1945) zuzmász a Nemzeti Múzeum Növénytan Osztályán.



Paál Árpád

Doby Géza

Mágócsy-Dietz  
Sándor

Hollós László

Filarszky Nándor

- 36a** Orra alatt barnásan pelyhesedő szőrözet verődik, orra egyenes. Kísérleteiben a zónaidőn kívül a prezentációs időt alkalmazta, a mely szerint a gyökerek izgalmi állapotait tanulmányozva rájött, hogy a nem egyenes gyökerek görbék<sup>76</sup> ..... **Paál Árpád**<sup>77</sup>
- 36b** Orra alatt fejlettebb szőrözettel, orra arisztokratikus hajlású. Mindig kukoricáz<sup>78</sup> és enzimáz<sup>79</sup>, amit minden gazba bele magyaráz ..... **Doby Géza**<sup>80</sup>
- 37a** A fejtető kopasz, fényes vagy alig szőrösödő ..... **38**
- 37b** A fejtető tartósan szőrös ..... **41**
- 38a** A fejtető teljesen kopasz, különösen este fénylik ..... **39**
- 38b** A fejtető rövid, puha, felálló ritkás szőrözet fedí, a mely oldalt és hátul sűrűbb szőrözetbe megy át. Úgy a fejbőr, mint az arc színe minden új faj hallatára haragos vörössé változik, de minden fajbevonás hallatára ismét felderül<sup>81</sup> ..... **Mágócsy-Dietz Sándor**<sup>82</sup>
- 39a** Szemén üvegezett karikát visel, igen barátságos arcú ..... **Gesell János**<sup>83</sup>
- 39b** Szemén nem visel üvegezett karikát, arca nem, vagy ritkán barátságos ..... **40**
- 40a** Feje kerek, állkapcsának szőrözete barna, hegyesedő, orrhegye fehér. A gombológia atyarajzmestere<sup>84</sup> ..... **Hollós László**<sup>85</sup>
- 40b** Feje hosszúkás, állkapcsának szőrözete szürke, lekerekített, orrhegy vörösödő. Behozta a természetes leltározási műrendszert<sup>86</sup> a kombinált arabs-római-görög-perzsa és szanszkrit szám és betűjegy csoportosítások segélyével a morfológiába<sup>87</sup>. Az üléseken nem ad elő<sup>88</sup> és nem szól hozzá, az utóbbi helyett véleményét csak feje rázásából és az így véletlenül kirázott hangokból kell kitalálni, amely sohasem kedvező az előadóra ..... **Filarszky Nándor**<sup>89</sup>

<sup>76</sup> A légritkítás hatása a geotropikus ingerfolyamatra című cikkében szereplő kutatásokra utal (PAÁL 1911).

<sup>77</sup> Paál Árpád (1889–1943) demonstrátor a Budapesti Egyetem Növényzeti Intézetében.

<sup>78</sup> Doby foglalkozott a kukorica gyakorlati felhasználásával és a benne található oxidázzal (DOBY 1910, 1912).

<sup>79</sup> Az 1910-es évek elején számos cikke jelent meg az oxidáz enzimmel kapcsolatban (DOBY 1911, 1912).

<sup>80</sup> Doby Géza (1877–1968) Növényélet- és kórtani állomás (Magyaróvár) fővegyésze.

<sup>81</sup> Mágócsy néhányszor a Növényzeti Szakosztályban is felszólalt azzal kapcsolatban, hogy fajokat csak megalapozott indokkal írjanak le, illetve használjanak (ANONYMUS 1907, 1911).

<sup>82</sup> Mágócsy-Dietz Sándor (1855–1945) a Budapesti Egyetem Növényzeti Intézetének egyetemi tanára.

<sup>83</sup> Gesell János nyugalmazott MÁV főfelügyelő anyagilag rendszeresen támogatta a szakosztály működését.

<sup>84</sup> A pöfetegekről és a földalatti gombákról készült Európa-hírű monográfiáit maga illusztrálta (MOESZ 1941).

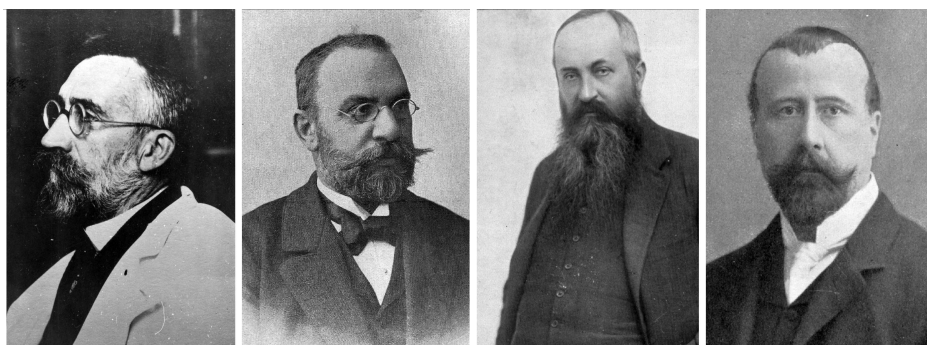
<sup>85</sup> Hollós (Schwartzkopf) László (1859–1940) a kecskeméti gimnázium tanára, 1904-től a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

<sup>86</sup> Nemzeti Múzeum Növényzeti Osztályának vezetőjeként egyik első feladatának tekintette az új leltár és a könyvtár új cédulakatalógusának elkészíttetését (MOESZ 1943).

<sup>87</sup> FILARSZKY (1911) *Növénymorphologia* című nagy terjedelmű könyvének a fejezeteit és alfejezeteit arab és római számokkal, illetve kis és nagy betűk felhasználásával tagolta.

<sup>88</sup> Az első 200 ülésen 20 előadást tartott, míg az 1910-es években nem tartott egyet sem (LENGYEL 1927).

<sup>89</sup> Filarszky Nándor (1858–1941) a Nemzeti Múzeum Növényzeti Osztályának vezetője.



ifj. Entz Géza

Pantocsek József

Ambrózy István

Istvánffi Gyula

- 41a** Örökké pápaszemes szeműek ..... **42**  
**41b** Sohasem pápaszemesek ..... **43**  
**42a** Fejtetejét lengő hosszú szőrözet fedi, bajusza és szakálla hosszú, barnás, vékony nyakán nincs tokája, kezével beszéd közben folyton keveri a levegőt. Nem látható lényekről kötettszámra írt és előad, meglesvén mikroszkópjával ezek legbizalmasabb ténykedéseit is .. **ifj. Entz Géza**<sup>90</sup>  
**42b** Fejtetejét rövid, serteszerű szőrözet borítja, szakálla rövid, vastag nyakán százcztű tokája van. Ezerszámra írja le az új diatomákat, a melyeket utána senkisé tud mégegyszer megtalálni ..... **Pantocsek József**<sup>91</sup>  
**43a** Fejtetejét ünnepélyes alkalommal és fényképezéskor díszkalap fedi, ruházata visszaütést mutat a honfoglaló magyarok díszruhájára. Eredete is visszavezethető az ősmagyarokig, akik tiszteletére hazánkat örökké zöldelő<sup>92</sup> Kánaánná<sup>93</sup> akarja átvarázsolni ..... **Ambrózy István báró**<sup>94</sup>  
**43b** Díszkalapja nincs, sem ruházata sem eredete nem olyan mint az előbbié ..... **44**  
**44a** A fejtetejét lesimuló álszőrözet fedi, amely gondozott szabályos. A gombákon élőködő szőlővesszőket tanulmányozza<sup>95</sup>, mindegyiket külön pavilonban. A nemzet több milliós áldozatkészségéből bebizonyította, hogy a szőlőfajtákat díszes köszörült üvegben kell termelni és minden üveget külön teremben kell kiállítani ..... **Istvánffi Gyula**<sup>96</sup>  
**44b** A fejtetejét felálló állandó és rögzített szőrözet fedi ..... **45**  
**45a** A fej szőrözete ritkás, rövid, lásd ..... **38b**  
**45b** A fej szőrözete tömör, hosszabb ..... **46**  
**46a** Szőrözete tömör barna az egész fejen és az állon, bajusza felálló, gondozott, néha azonban mesterségesen lekaptatik. Orra sasos, odafelé görbült. Hosszas és fáradságos tanulmányok révén rájött arra, hogy az *Irisek*<sup>97</sup> és a *Carpinusok*<sup>98</sup> egészen más szöveti

<sup>90</sup> Ifj. Entz Géza (1875–1943) adjunktus a Műegyetem állattanszékén, fő kutatási területét a növényi és állati egysejtűek képezték.

<sup>91</sup> Pantocsek József (1846–1916) a pozsonyi városi közkórház igazgató főorvosa, a kovamoszatok nemzetközileg elismert kutatója volt.

<sup>92</sup> Malonyán (Mlyňany, Szlovákia), kastélya híres parkjában elsősorban örökzöldeket telepített.

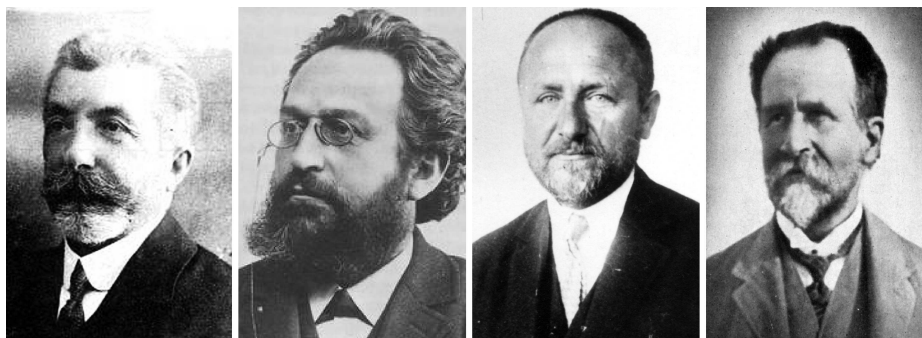
<sup>93</sup> A Bánságban voltak birtokai, amelyet akkoriban a magyar Kánaánnak is neveztek jó földjei miatt.

<sup>94</sup> Ambrózy-Migazzi István (1869–1933) sédeni báró, nagybirtokos, a magyar főrendiház örökös tagja (MOESZ 1936).

<sup>95</sup> Több cikkében foglalkozott szőlőkön élőködő gombákkal, elsősorban a peronoszpórával.

<sup>96</sup> Istvánffi Gyula (1860–1930) a Magyar Királyi Központi Szőlészeti Kísérleti Állomás és Ampelológiai Intézet vezetője, mely intézetet terve alapján hoztak létre. A Törökvész dűlőben (ma Herman Ottó út) megépült új épületegyüttesnek 5 épületében összesen 322 helyiség volt, melyet pénz hiányában nem tudtak teljesen kihasználni (DEGEN 1932).

<sup>97</sup> 1909-ben *Adatok a hazai Iris-fajok rhizomáinak anatómiájához* címen tartott előadást a Növénytani Szakosztály ülésén (ANONYMUS 1909).



Angyal Dezső

Julius Römer

Nyárády E. Gyula

Scherffel Aladár

- szervezetűek. A vicceket szekérszámra hordja magával, a melyből nagy exportot szállított az orosz steppékre is, ahol a **18a**-val együtt fordult elő<sup>99</sup> ..... **Sztankovics Rezső**<sup>100</sup>
- 46b** Bajusza nem áll fel, szakálla ritkás vagy sűrűbb, de akkor nem barna ..... **47**
- 47a** A fej szőrözete fehér, pannóniai és erdélyi flórában honos ..... **48**
- 47b** A fej szőrözete nem fehér, északi hegyvidéken honos ..... **49**
- 48a** A fej szőrözete sűrű, nyírott, bajusza pödrott. Ő kormányozza a gyümölcsfák virágzását és termését, a magyarországi faiskolák főigazgatója. A faiskolába is behozta a közoktatásügyi rendszert, amennyiben a fanövendékeket is beoltatja és az év végén osztályozza őket<sup>101</sup>. Előfordul a Gellérthegyen ..... **Angyal Dezső**<sup>102</sup>
- 48b** A fej szőrözete laza, lengő, bajusza lelógó. Főképen hazánk délkeleti havasain fordul elő, német elem, amely még nem honosodott meg teljesen ..... **Julius Römer**<sup>103</sup>
- 49a** A fej szőrözete szőke, szakálla és bajusza gyér. Előfordul az északi Kárpátokban<sup>104</sup>, ahol a virágosak körében különösen a fényképezés terén közkedveltségre tett szert ..... **Nyárády E. Gyula**<sup>105</sup>
- 49b** A fej szőrözete barnás, szakálla és bajusza hol meg van, hol nincs meg, ha megvan a bajusza, akkor lelógó, rendezetlen, a szájnylást eltakarja, ha nincs meg, úgy neki vörösödött szőrtüszők helyettesítik. A tátrai pocsolyák szorgalmas látogatója és látogatásai révén rájött arra, hogy a tátrai flagelláták is ostorosak ..... **Scherffel Aladár**<sup>106</sup>

Függelék:

- 50** A szakáltalanok sorából majd kimaradt, mert későn jelent meg. A **18a** és **18b** közé illesztendő mint átmeneti alak. Főműködése a kémiai intézet ügykörében ugyanaz, mint **25a** ..... **Vargha Oszkár**<sup>107</sup>

\*\*\*

<sup>98</sup> A hazai *Carpinus*-ok szövettanával is foglalkozott (SZTANKOVITS 1912).

<sup>99</sup> Sztankovics, aki tudott oroszul (MOESZ 1907), elkísérte Tuzson Jánost oroszországi útjára (TUZSON 1913).

<sup>100</sup> Sztankovics Rezső (1875 körül–1951) VII. kerületi községi polgári fiúiskola tanára (a világháború utáni kiadványokban Sztankovits formában szerepelt).

<sup>101</sup> Ő kezdeményezte a Budaörs-kamaraerdei törzsgyümölcsös létesítését, melyben a törzsfák mellett faiskola és magiskola is volt (GYÚRÓ 1978).

<sup>102</sup> Angyal Dezső (1852–1936) pomológus a Budapesti Kertészeti Tanintézet igazgatója, mely a Gellérthegyen működött.

<sup>103</sup> Julius Römer (1848–1926) erdélyi szász természettudós, a brassói leánygimnázium nyugalmazott tanára, elsősorban német nyelven publikálta botanikai eredményeit.

<sup>104</sup> 1904 és 1911 között a Késmárki középiskolában tanított és a Tátrában botanizált (BARTÓK 2016).

<sup>105</sup> Nyárády Erazmus Gyula (1881–1966) középiskolai tanár Marosvásárhelyen.

<sup>106</sup> Scherffel Aladár (1865–1939) iglói botanikus, a moszatok és moszatgombák nemzetközileg ismert kutatója, aki elsősorban a Tátrában gyűjtött (ENTZ 1941).

<sup>107</sup> Vargha Oszkár (1873–1947) a Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet fővegyésze.